

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su-
prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimui „Varpe“
kaštoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje,
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Ko mums reikia.

Jau aną metą p. Šernas „Lietuviškame Balse“ rašė daug apė tai, ko mums reikia, bet aš čionai nešokdamas į augštą budą rašymo, noriu tiktai prastais žodžiais nurodyti ant vieno dalyko, turinčio didelę svarbą. Aš noriu čionai, mums prieš svetimtaučius drąsiai lietuviais išsipažinti ir *visur* bei *visados lietuviškai* kalbėti.

Kelintas mūsų inteligentų arba pusiau inteligentų, kada randasi tarp gerų lietuvių-tėvynainių, tai rodos Dievs žin' ką jis pasirengęs yra atlikti dėl lietuvių; taip kalba ir elgiasi, jogiai žiūrėdams iš šalies žmogus širdyje džiaugiesi ir su tikru nusitikėjimu lauki nū tokio lietuvių kokių karžygiškų veikimų. Vienok, kada mūsų tėvynainis (ne kožnas) atsiduria tarp svetimų ir kada svetimtaučiai pradeda kalbėti apė lietuvius, žinoma, tankiausiai peikdami ir niekindami, tai mūsų inteligentas neturi tiek patrijotizkos drąsybės, idant pasikelti ir protestuoti prieš tokį nepadorų pasielgimą mūsų kaimynų. Ne tik ką nesipriešina, bet dar kartais pritaria tokioms begėdiškoms kalboms. Abelnai kalbant, tokie silpnadvasiai broliai tūmi daug daro blėdies visai lietuvių. Bene, mislyjate, tokie lenkeliai, arba vokiečiai, kurių draugystė vis dar taip miela mūsų lietuviams, nežino, kokio lizdo paukščiais mes esame. Jie tik nudūda nežiną ir, peikdami lietuvius, su žinia ir su noru užgauna visą mūsų giminę . . . ! Delto gi nesuprantu, kaip gali geras tėvynainis į tą valandą taip doriškai apjakti, kad nešdrysta pakelti protesto! Nekurie lietuviai didei brangina taktiškumą, kuris taip esąs reikalingasi draugystėje. Labai gerai. Ale sakykite, susimildami, kas čia per taktiškumas anų lenkų, vokiečių ar gudų, kurie mūsų akivaizdoje išdrysta užgauti garbę mūsų giminės?! Delto gi toki tautiškai-doriški eksperimentai visūmet turėtų būti atmušami su didžiausia drąsyste, nors tai mums ir daug kaštūtų! Nes tik tokiu būdu mes išmokysime tūs svetimtančius garbinti mūsų vardą. O jaigu mes tai perkentėsime dėl kokių ten *ipatingų principų*, tai mes negreit pakilsime akise svetimtančių, o tai yra labai didelis daigtas šią gadynę. Turime ant to atminti, kad Europoje neužilgo turės būti didelės atmainos:

visos giminės rengiasi pasitikti tą naują gadynę, vieni su ginklais, kiti kitokiu būdu, o mes, lietuviai, iki tam laikui turime nors gerą vardą įgyti tarp civilizavoto svieto, idant, išmušus tai adynai, ir mes galėtumem *savo* žodį tarti ir *savo* tiesų pajieškoti.

Ale toks negarbingas pasielgimas tulų lietuvių svetimtaučių draugystėje ir jiems patiems (asabiškai) nėra ant naudos. Nėsa svetimtaučiai, žinodami jį lietuvių esant ir matydami jo silpnadvasystę, pradeda dėl jo jau nė tik pagūdonės nejausti, nes ir ištikro, kas-žin kiek pagūdonės vertas toks silpnadvasis žmogelis.

Adverniai, kada mes drąsiai išsipažįstame prieš svetimtaučius esą lietuviais, tūmet mes laimime ir dėl mūsų tautos ir dėl savęs pačių. Mūsų priešininkai, matydami, jog mes doriškai stiprus esame, tūjaus įgauna kitokias pažiūras ant lietuvių, o dėl mūsų žmogystos išrodo priderančią pagūdone, nes drąsyste ir didždvasyste gūdojama yra tarp *visų* žmonių. Jau man teko girdėti nū kelių lietuvių, kad, jaigu jie turį kokią svarbą tarp svetimtaučių, tai laimėję tik per drasų išsipažinimą savęs lietuviais. Viens iš jų sakė: „kad aš statyčiau savę per lenką, tai aš bučiau *prastas* lenkas, o kada aš išsipažįstu lietuviu, tai aš esmi *puikus* lietuvis.“

Lygia dalia turime visados ant mislies turėti, jog aiškus ir garšus kalbėjimas lietuviškai tarp savęs akivaizdoje žmonių, kaip lietuvių, taip ir svetimų, turi būti laikomas už didei svarbingą dalyką.

Jaigu mes drąsiai lietuviškai kalbame tarp minios žmonių, kaip antai ant atlaidų, ant turgų ir kermošių arba šiaip ant kitokių susirinkimų, tai mes su ta keleta žodžiu, ištartų „gražiai lietuviškai“, iš sykio neišpasakytai pakeliame dvasią mūsų tautiškai apmirusų prasčiokų. Iš pradžios toksai žmogelis dyvysis, išgirdęs „tokius ponus gražiai lietuviškai“ kalbant, bet toliaus jisai ims mąstyti apė tai, paklaus vieno-kito, o tarp tų ras ir tokį, kurs jam tą dalyką priderančiai išguldys. Tas dalykas taip yra, ir apė tai visai nēr' ką abejoti.

Ale galime sav padumot, kiek viršaus dvasios įgaus tas, girdėdamas „tokius ponus“ lietuviškai

šnekant, kurs jau ką-tai apė lietuvystę yra skaitęs ar girdėjęs! Toksai jau visai atgis tautiškai: jis pamatys, kas tai yra lietuvystė konkretname pavidale. O da jaigu vieną-kitą gražiai ir prieteliškai pakalbėsime, tai dar daugiaus mačys. Musų prastas žmogelis jau žino, kas tai yra lenkas, žino, kas yra maskolius, nes tūs jau jisai pajuto ant savo pečių, ir jų visur pilna; ale jisai dar nežino, kas tai yra lietuvis — taigi delto mes turime ir pasirodyti atvirai žmonėms, jog esam lietuviai; ir be abejojimo musų pasirodymas atgabės daug naujos lietuvystei.

Lietuvystė daug tur blėdies per tai, kad mes atvirose vietose, kur samišiu maišosi visokis svietas, nekalbame drąsiai lietuviškai. Paimkime kad ir tokius geležinkelius arba garlaivius, kame, ipač vasaros metą, musų taip daug važinėja. Labai dažnai ir dviese važiuodami (ipač jaunieji) netur drąsybės tarp savęs aiškiai ir garsiai lietuviškai kalbėti: arba kalba lietuviškai kur nūšaliai stovėdami arba kartais pusiau pašnabždoms, o dažnai dagi lenkiškai arba vokiškai tarp savęs čerakūja, (o Kaune ant ulyčios man teko regėti tris pažįstamus lietuvius dagi maskoliškai kalbant!).

Vistai yra didei piktas ir blėdingas dėl lietuvystės daigtas, nes mes, kalbėdami atvirose vietose ne-lietuviškai, lyg tyčia mažiname skaitlių lietuvių, ale ne tik mažiname, bet ir suvisu naikiname, nes mums nekalbant akivaizdoje svetimtaučių lietuviškai, jie visai negauna girdėti lietuviškai ir per tai mislyja, kad musų nedaug tėra ir kad mes tik po grindims dirbame, jog mes koki baisus žmonės esame, koki socialistai ar kas, delto kad visi, ve, kalba, kad lietuviai kyła ir dirba dėl lietuvystės, o čia tų lietuvių niekur nematyt. O tūm tarpu mes nė taip baisus, nė nieko; tik reikia mums pasirodyti, ir svetimtaučiai pamatys, kad musų, po teisybei, yra ne taip mažai ir kad mes podraug esame visai ramus žmonės, nė ragūti nė nagūti, tiktai ką lietuviškai kalbame, nors mokame daugiau kalbų už didžiumą tų svetimtautiškų puikorių.

Iš kitos pusės imant, atviras kalbėjimas lietuviškai tokiose vietose didei naudingas butų mums patiems. Dabar juk mes patys taip - jau neturime gero numanymo apė (*nors*) sulygįtiną musų skaitlių tarp svetimtautiškos gaujos, o priegtam mes ir mažai tepasipažinstame. Taigi, kad mes visi tokiose atvirose vietose, kaip ant geležinkelių bei ant garlaivių etc. *drąsiai* ir *garsiai* lietuviškai kalbėtumem, dagi ir (*apsikentę*) nepažįstamus lietuviškai užkalbintumem, tai mes pamatytumem maž daug savo skaitlių, o prieg tam dar pasipažintumem tarp savęs, pasikalbėtumem lietuviškai apė lietuvystės reikalus ir šiaip apė visą-ka. O nēsa musų lietuviška kalba didei įvairiūja visūse kraštūse, tai taip besikalbėdami pasipažistumem su dialektais lietuviškos kalbos.

Tokis išsipazinimas kelionėse didei butų naudingas ir dalyke išsiplėtojimo musų draugijinio gyvenimo. Rasi ir musų jaunikiai graičiaus atjieškotų sav lietuviškas nūtakas.

Priegtam mums taip atvirai už lietuvišką kalbą užstojant ir ją visur vartojant, graičiaus lietuviška kalba prigytų ir ten, kur žadinimas lietuvystės nepatenka per laikraščius.

Taigi, lietuviai, apmąstikime tą reikalą ir visur bei visados drožkime drąsiai lietuviškai!

Rusvos dulkės.

Lenkiškai parašė Rodzevyčių Marė, lietuviškai sutaisė užvadūtojas vertėjo.

(Tasa).

Mergina smarkiai, sprudo, išstruko ir palikus jį virduryje tarp šokančių, sugrįžo ant savo pirmosios vietos į patvorį. Išsyo nusiminė, dyrstelėjo paskui ją, nuspjovė, pavadino kriauciūtę ir šoko toliaus. Šita buvo malonesnė. Jam jūkavojant, linksmai šaipėsi ir ant jo kibinančių žvalgymų kaito ir leido akis žemyn. Bet jis buvo įpykęs, nors taikėsi nudūti smagu. Toliaus paėmė Magduką ir jau pradėjo siausti, nešvankiai jūkavodams, kilnojo ją, suko lyg viesula, užė lyg porto landykluse. Jaunikačiai žūrėjo ir truputį mėgdždžiojo, merginos gynėsi ir klykė, vyresnieji jūkėsi, neva norėdami apmalšinti, tiktai senis Jonas rusčiai tėjimosi į sunų.

Štai Giedraitis pailsęs nuleido smuiką. Visi sustojo, vienok išilinksminę nenorėjo liauti. Šliuguryš suplojo į delnus. Vaikiniai strakt prie jo prišoko. Apstojė aplink Joną, o jis atsikrunkštes, iškėlė tiesiąją ranką augštyn ir iš visos gerklės riktelėjo, užveddamas linksmą dainą. Jaunimas prisidėjo pritaikydamas balsus ir galingas gaidos garsas ėjo toli toli į girias ir kalnus. Lauras tūm tarpu pamojėš Butkų, įkišo jam į delną pinigų.

— Kitą bertainį alaus ir saldžios degtinės merginoms! — užtaisė. Prasidėjo gausus vaišinimas. Gērė ir jūkėsi. Trukšmas kilo, o kad kambaryje buvo karšta, tai stalus ir sūlus išnėšė laukan, o užsilinksminę seniai užmiršo apie nepritinkantį siautimą. Tiktai senis Jonas negērė ir nesilinksmino, o Kristupas išstumtas iš vietos, atsisėdo ant galo sąsparos, užsidėgė pypkę ir spjaudė po kojų. Rožinkė prisartino prie jo:

— Kristupai, eiva namon! — sušnabždėjo.

— Ko? — atrēmė šiurkščiai. — Ar turi dešimts karvių milžti, o aš eržilus šerti? Beje, yra gyvulių! Tavo balta katė! Yra šeimynos, kregždės ant gėvelių! Eik šerk jas ir prižiurėk!

— Tau da iš nakties reikia eiti į darbą.

— Neužmiršiu! O kad ir užmirščiau, alkanas pilvas atmins!

Mergina apsiniaukė da labjaus ir sugrįžo pas draugelkas. Tūmtarpu Giedraitis pradėjo taisyti skripką, o Šliuguryš riktelėjo:

— Vanagėlis!

Pastatė kedę ant vidurio ir pasodino Magduką. Vyrai susikabinę rankomis, suko aplink ją pagal muziką, o Šliuguryš užgiedojo:

— Tupi tupi vanagėlis kviečiūs.

— Kviečiūs! — atkartojė visi vienu balsu.

Apsuko dukart ir vėl Jonas atsiliepė:

— O kas tavę vanagėli bučiūs? . . .

— Bučiūs — atkartoję visi.

Pasklydo šnabzdėjimai ir jūkai.

— Jonelis bučiūs! — užgiedojo Lauras.

Šliuguryš iš didelio džiaugsmo pastatė ragožių, pagriebė merginą ir smagiai pabučėvęs ją į veidą, persoko ratą aplink ir pasodino ant sūlo. Dabar jis pats atsisdėjo ant kedės ir laukė, kad mergina palitūstų. Merginos vienok mėgo daryti ant keršto. Išrinko rauplėtą jo kaiminką iš Barzdu. Ir tokiu būdu paeiliu mainėsi vanagėlis. Visi linksminosi, jūkavojo, merginos gynėsi nū bučėvimo, seniems gražu buvo žiūrėti iš šalies. Antgalo ir Lauras atsudurė rate ir laukė savo likimo. O išdykėlis Šliuguryš visu balsu užgiedojo:

— Mergelė Roželė bučiūs bučiūs!

Draugelkos įstumė Rožiukę į vidurį, o vaikinai plojo į delnus. Lauras prisėko, apkabino merginą pusiau ir norėjo pabučiūti, bet ji užsikreipė ir vos tik petį pasiekė lupomis.

— Kas tai nemėgsti bučiūtis? — jūkėsi bešokdamas.

— Nepratus prasidėti su svetimais, ką manę niekniekais vaišina.

— O, ar tai aš niekniekius pliauskiau?

— Niekniekius ir užgaunančius žodžius.

— Tokia puiki!

— Tai mat tokia. Deltogi manęs neužkabinėkite!

— Kodel? Ar tai aš puikių neturėjau!

— O manęs neturėsite, tai gi šiukštu man!

— Ana ve! Na o man patinkate!

Liovė jai sakęs tu, bet žiūrėjo jai į akis drąsiai ir užkabinančiai. Ėrziņo jį ta muzikaitė. Pasodino ją šalia Mariukės ant sūlo, liepė padūti alaus ir mylėjo moteriškės prie jų prisėdęs. Mergina gerti nenorėjo, ir atsikreipus nū jo tėmijosi į šokus.

— Ne jauki tavo sesū! — tarė nusišypsojęs marčiai.

— Kas gali buti jaukum su Kristupu? Bežiurėdama į jį ir pati į tokią pavirto.

— Tur but išsilgo miesto?

— Tikrai. Ten buvo jaunikių ir viso labo, o čia vargsta; su neturtinga nieks nė nesimergina.

— Turėjo jaunikių?

— Ojej, da kiek! Vienas tai net iš Kauno važinėjo. Kaip jis vadinosi, Rožiuk?

— Nepamenu — atsakė nenoriai.

Mariukė, prisilenkus prie švogerio, šnabžgėjo:

— Pamena jį! Anais metais susikalbėjo su Rupu. Ketino susivesti. Kaip jis toks sugrižo, tai tolydžio ašaras liejo ir dabar da nesusiraminius.

— Žiūrėk, tai pamena!

— Taip! Jau kas į galvą įlys, tai nė kyliu neišvarysi. Jūdu abu su Kristupu toki! O žinai, katrą jisai sau išsirinko — tai tą vėjavaikę Magdukę.

— O ką? Daili merga!

— Didelis daigtas! O ka jį moka! Nė verpti, nė austi, į lauko darbą neina! Dykauja, šaiposi su vaikiniais ir akimis varto. Dėkuidie, kad Švedas jos neleidžia už jo, mat laukia Šliugurio. Pralobęs ir vienturtis!

Paleido liežuvį linksma žmonelė. Sukakus bertainiui, jau žinojo Lauras apie visas paslaptis ir liežuvinę viso kaimo. Jaunimas tūmtarpu šoko. Rožiukę tūjaus paėmė kas ten šokti, o seniai pradėjo pamaži skirstytis. Ėmė temti, tai vienas ir kitas skubino ant vakarienės, o moters prie trūso. Smarkiausi da šoko ir gėrė. Atsikėlė antgalo Lauras ir įsimaišė į linksma kūpa.

Keliu pro karčėmą traukė iš ganyklų galvijai; piemenaitės basos, arba su klumpėmis, sustodamos žiopsėjo ir rėkavo. Išgirdę linksmumą atbėgo iš dvaro bernai ir mergos.

Vieton Giedraičio stoji kitas ir da bjauriaus griežė, o vaikišciai pešėsi už bubnelį. Nė ant vienos svotbos nebuvo tarp linksma. Sutėmė visai, bet veikiai išlindo mėnulis ir žibino gražiai ir uždyska. Sidabrinėje jo šviesoje sukosi aplink įkaitę veidai, išsipynę kasos, šviesios vyrų sėmėgos, moteriškų dryžiai, o oras buvo taip tylus, kad net dvare buvo girdėt trepsėjimas, jūkai, linksmos Jono dainelės, klyksmai merginų, vyrams jas užkabinus. Niekas neatminė, kad už keleto valandų prašvis ir reiks eiti prie sunkaus darbo kepant ant kaitros per visą dieną. Tik tai pusiannaktyje pradėjo skirstytis merginos, viena kitą šukaudamos ir varydamos. Vaikinų visa kūpa traukė paskui jas. Kiekvienas turėjo ką nors palydėti, atsiveikinti ties vartais. Ejo visi, išsiskirstę į kūpeles ir poras. Tik tai Kristupas žengė vienas sau paskutinis. Šliuguryš, sustatęs savo giesmininkus, ant labanakt užtraukė paskutinę gundinančią dainą:

Eik šian mergužele,
Eik šian lelijėle!
Vieni sau kalbėsim,
Vieni sau dumsim,
Kur upelis teka,
Ten pasimylėsime! . . . . .

O paskui kūpelės pradėjo skirstytis po visus takelius ir mažintis. Slėpė jas tvoros, krumai, vyšnių tankumynai, liepos pridengiančios vienskyrias gyvatas. Da šiek-tiek laiko girdėt buvo kurti šnabzdėjimai, girgždėjimas vartų ir durų, lojimas šunų, piktų kaip šėtonai. Paskui, rodos nė kam ko, viskas nutilo ir tik paerzinti šunes staugė išžiūrėję į mėnulį.

Lauras vos tik išryto sugrižo namon. Jau marčios trūšėsi apie ugnį ir virė darbininkams pusryčius, o senis Jonas kaitino ant ugnies ir lankstė aržūlaičius. Mariukė, išvydus švogeri, rankas užlaužė.

— Dabar tik grįžti! — suriko. — Kada tu išsimiegosi?

— Ar tai dienos neužteks! — atsakė žiovaudamas.

— Kaip tu gali miegoti, saulei šviečiant! — stebėjosi žmona, kurios nė sykį per visą gyvenimą saulėtekis lovoje neužklupo.

— Visaip atsitinka ant svieto! — tarė. — Muzikas vis lygiai padirba ir išsimiega, o kaip mes, tai kitąkart ir keturias naktis nemiegame. Žinoma plačiam sviete! Atsitaikydavo ant jurių kokias tris paras su viesulomis kovoti, o paskui, sugrižus į portą, niekam miegas nė į galvą neateidavo. Eidavome palėbauti, idant atlyginti nūbodumą ant laivo. Aš nepratęs, kaip jautis, lygiai dirbti ir ilsėtis Senatvėje išsimiegosiu ikvaliai, o kaip vesiu pačią, tada ir namų žiūrėsiu. Neilgai jau busiu liūtas.

— Ištikrujų? Ar ketini vesti? — žingėdingai klausinėjo Mariukė, o nedrąsesnė Petrienė tik tai akis įstebeilijo į švogeri ir laukė atsakymo.

— Už mėnesio! — atsakė Lauras, glostydamas barzdą.

— Ooo . . . . . ką taip vesi?

— Ot, paklauskite tėvo! — atrėmė pasididžiūdamas.

Įkišo rankas į kišenių ir švilpaudamas per dantis įėjo į kamaraitę. Jonas Didelis nudavė negirdįs. Kaitino aržūlaitį, lenkė, lygino, idant išdžiūtų taip kaip reikia. Užklausus moteriškėms, pakėlė apsiniau-

kusią kaktą ir nužerdamas nū jos žilų plaukų plūstus, trumpai atsakė:

— Ant svotbos tos nebusite nė judvi, nė aš.

Potam, paėmęs ant pečių savo išdarbį, išėjo ant kiemo, lyg norėdamas kūveikiausiai išstrukti nū moterų žingeidumo. Nematyt buvo, kad gėrėtusi savo sunum, arba džiaugtusi iš jo sugrįžimo. Ant veido jo užtupė lindnas pavartaunumas, o kartkarčiais švystėldavo užslėptas susierzinimas. Da mažiaus šnekėjo, kaip kitąsyk.

V.

Kareiviškių prabaščius kačių buvo pabaigęs skaičytines mišias, ant kurių mažai susirinko žmonių, nes buvo darbymetis, ir įėjo į zokristiją nusirengti. Tūm-tarpu ant slenksčio pasirodė Jonas Didelis.

— Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus! — pagarbino išlėto.

— Ant amžiu! O ką gaspador?

— Tai, aš čia turiu reikalą ir rodos norėjau prašyti kunigėlio.

— Gerai, gerai. Eisime į kleboniją. Pasakysi man linksmą naujieną. Girdėjau, kad sunus sugrįžo iš užrubėžio?

Senis nuleido akis žemyn ir atsiduso, eidamas taku paskui prabaščius.

— Nesugrįžo sunus, o tikt atvaževo! — atrėmė.

— Ar tai ne vis tiek? — nusišypsojo kunigas.

— O ne, kas grįžta, tai ant visados, o kas atvažiūta, tai tik atsilankyti.

— Ar nesilieka sunus?

— Ne . . . . . Delto aš atėjau įieškoti rodos ir pagelbos, nes mano galva sena ir sunki. Perkentė ji daug rupesčių ir Dievo daleidimų, vienok tas paskutinis tur but sunkiausias, nes aš viens su jūmi neįstengiu ir nerasiu rodos ant taip didelio vargo! Jau netekau pajiegu . . . . .

Kunigas nusiminė. Pažinojo savo parapijonis ir daug skundų iš klausė, vienok nū Jono negirdėjo niekad. Tur but didelis rupestis, jaigu atidarė burną užsispyrusio žmogaus. Tylėdami prisiartinio prie klebonijos ir įėjo į prastą išbaltintą kambarėlį, pilną kvietkų ir sodauninkiškų prietaisų. Kunigas atsiseso pats ir šalia savęs pasodino račių.

— Dabar, Jonai, pasakyk viską, viską iš tikros širdies . . . . . Iš klausysiu kaip ant spaviednės ir jaigu galėsiu, pagelbėsiu . . . . .

Senis pagal žmonių paprotį pradėjo pasakojimą ištolo:

— Davė man Dievas dvyliką vaikų. Nerugojau aš ant jų, auginau, prižiūrėjau ir kaip imanydamas maitinau. Penketą išvarė iš namų didelis vargas, nes norint dirbau kiek galėdamas, pritruko dūnos. Dievas mato . . . . . nevaliojau! Ketvertą paėmė žemė, penktą svetimi žmonės, ir dabar pats nežinau, ko daugiaus gailėtis, ar tų numirusių, ar to, ką perėitą subatą atėjo iš svetimo krašto. Nieks jo nevarė, bet nė sapnūte nesapnavau, kad ji tokiu pamatysiu. Vaikiščias buvo mitras, paklausydavo, ir prie visokio darba gabus. Visi jį g/rė ir kunigas, ir susėdai ir ponas iš dvaro, o ir aš pats labai jį mylėjau. Tai gi tai mano nusidėjimas! Kaip ėmė veržtis į svieta, ne labai nė gyniau. Gaila buvo leisti, gaila buvo laikyti ant nieko angštame butelyje. Atidaviau jį ant Dievo valios ir išvedžiau pas vytininkus. Išėjo nabagėlis truputį verkdamas, bet drąsiai ir su ištikėjimu ir, kaip akmenukas įmestas į vandenį, dingo mums iš akių, o žmonėms iš atminties. Nebuvo jokių žinių, vis nebuvo. Saviškiai sakė: negrįž, turbut kur nusidangino;

ne tokiam snargliui trunkytis tarp vokiečių. O manę tos šnektos net troškino, nes buvo teisingos. Ką toks vaikiščias dideliam svieta, tai tik musė! Mano nabašt-ninkė iki paskutinei valandai minėjo jį, karštai mel-dėsi ir padarė įžadus, o mirdama da atkartojo: Tą ketvertą greit pamatysiu pas dangaus vartus, o Lauro nepamatysiu, jis gyvas ir ateis pas tavę, Jonai! O kaip ateis, tai jį gražiai pamylėkite, pasveikinkite vardan mano, bet jau antrakart neišleiskite nū savęs! Tokią jai Dievas prieš smert suteikė šviesą, bet iš-pranašavo teisybę. Atvaževo, kunigėli, jau neišbales, nesunykęs, neapdriskęs. Apsidabinęs poniškais rubais, auksiniais žiedais, pats suaugęs kaip aržūlas, taip gra-žus, sveikas, kad išpradžių negalėjau atsiziūrėti. Ne-ilgai džiaugiausi. Veikiai manę suėmė gailėtis, kad jis musų kalbą taip darkė, kad jis dainas ir papro-čius užmiršo, kad motynos kapo neatlankė, o vis tik pasakėjo apie savo garbę ir svetimas šalis. Mano džiaugsmas perėjo į rupestį, į gėdą į graužulį. Jau penkios sukako dienos, tokios nelabos dienos! Nė vieną naktį namieje da negulėjo, nė sykį su broliais neišėjo į lauką, nė vienų mišų priderėčiau neišklausė. Vakara is rengia gužynes ir girtūklevimus pas Butkų, vaikus mokina užrubežinių paleistuvysčių, su mer-ginoms negražiai plauškia, iš senesniųjų tyčiojasi. Iš musų darbų jūkiiasi ir kaimui suka galvą su Ame-rika, o viskas jam nepatinka, negardu, nūbodu. Per dienas lovoje kirmyja, o paskui valkiojasi visur, ne-išleisdamas cigaro iš lūpų, o rankų iš kišenių! Tai da vis nieko. Tų pirmą dieną klausau rytmetryje, o jis Endriaus vaikui vokiškai dainūja. Neiškenčiau: liaukk! — sakau. Paklausė, bet sušnairavo ir negra-žiai nusišypsojo, o man net gerklę užėmė. Nuėjome sykiu į bažnyčią ir pats savę pergalejęs sakau jam gražumu: Ką tu dabar mislyji veikti, suneli? Ar prie lauko imsiesi, ar prie amato, o gal kur apygardoje pasijieškosi tarnystą kokią?

O jis žiūrėdamas į manę, kaip į kokią beprotį, tarė: „Aš, tėte, turiu ir tarnystą ir amatą! Man jau nieko nereikia. Turiu urliopą — pons Matschke atleido manę ant nedėlios, o paskui turiu grįžti!“ Aš vėl jam: Tai kaip gi, Laurai? tik tavo namai, tėviškė ir žemė! Turi plotą lauko ir pridera tau čia likti ir dirbti. Gana jau svetimos dūnos ir svetimų kampų! O jis, pečius sutraukė ir sako: „Lauką aš atidėju broliams — tegul su jūmi kankinasi, jaigu jiems smagu. Aš likti nenoriu ir buti muziku jau nepatai-kysiu.“ Kunigėli, tada tik supratau, kad tai sugrįžo ne mano vaikas, kad jame tūni tik bjaurus vokiečys, net mano širdis nū jo atsikreipe, ir nežiūrėdamas į jį, per dantis prasunkiau: Tai ko atvaževai! reikėjo bereikalo nemonyti! O jis toks jau surambėjęs, kad iš tų žodžių ne-uprato nė mano skausmo ir jūkdamasis atsakė: „Parvaževau netuščias. Parvežiau turtą ir atilsį ant senatvės. Tik tai imk!“ Ištraukia iš enčio storoką pundelį, baisybę pinigų, ir kiša man viską į ranką. Tik tai buvau labai išgailinęs, tai-gi pasi-purčiau, nešmiau ir tariau: Man nė pinigų reikia, o tik sunaus! Tu už tūs pinigų pirkis lauko, arba nusišamdyk, pastatyk triobas ir apsigyvenk! Tada ir aš pas tavę pakajingai tunėsiu iki smert. O apie vokiečius užmiršk, tai griekas! Pasilik, suneli!

Čia žmogui užsikirto balsas, rodos ašaros jį už-bėgo.

— Taip prašiau jo, kunigėli, o jis tik nusijūkę ir pasakė: „Tai, kad tėte nežinai visos teisybės. Likti negaliu, nes ten Stetine laukia manęs sužiedū-tinė, už dviejų mėnesių svotba! O gal rōdosi, kad su

kokia muzike? Oo! su vienturte mano pono — Greta Matschke! To užsipelniau teisiai dirbdamas!“ . . . . .

— O Jezau! . . . . . Išgirdęs pastyrau iš gėdos, gailėsčio, nusiminimo ir piktumo . . . . .

— Su vokiete? — klausiu — o visas drebu.

— Mat kad! — atsakė pakajingai.

— Su liutere?

— Mat kad! Tik pas mus ant tikėjimo nieks nežiuri. Vis vien, kur poteriausi, kad tik nepiktadariautumem.

— Pas mus, tai taspat, ką pas vokiečius, ar supranti, kunigėli? . . . . . Jau taip kalba mano tikras vaikas, mano Lauras, dievobaimingai šventam tikėjime išauklėtas, mano namūs užaugęs. O Jezau, Jezau! Tai to išmoksta dideliame sviete, tai tiek jis užsidirbo!

Žmogus atsistojo, paerzintas, suimtas skausmu ir įsiutimu, o žodžiai plaukte plaukė. Kepurę metė į žemę ir abiem rankom pešė plaukus, da labiausiai paskutinėmis dienomis pražilusius.

— Ar tai dėlto aš jį auginau, glamonėjau, ar dėlto meldžiausi už jį per tą laiką? . . . . . Atsiuntė pagalios vokiečiai mano sunų ant parodos, kad iš jo išplėšė teisiai dušią, o idėjo suktumą, arba nieko neidėjo; ar-gi jis turi dušią — bjauresnis už galviją, ką baubia prie tvarto, už šunį, ką už dešimts mylių atranda savo kiemą. Ką vertas toks žmogus! Dūda man pinigūs, piktadėjas, idant savo dušią pardūčiau, giriasi, kad priviliojo vokietę, iš to didžiūjasi ir prašo palaiminimo — manęs, savo tėvo, Kareiviškių gaspardoriaus. Jis užmiršo, ką tai Kareivis — aš jam dabar priminsiu!

Kunigas, padėjęs ranką ant žmogaus peties, pavartauniai perkirto:

— Jonai Kareivi, jaigu viską sakei savo sunui iširdes, kaip man pasakoji, tai netekai vaiko ant visados.

Raciūs atsipeikėjo, nuleido užsidedusias akis žemyn ir norėjo ką pasakyti, bet kunigas toliaus traukė:

— Nepažistu tavo sunaus, vienok iš to, ką užsidirbo, matyt kad vyras diktas ir išmintingas — o ką po dvidešimts metų grįžo atsilankyti, numanu, kad geros širdies ir nors persimainęs ir išdykęs, vienok užlaikė širdyje gerą sėklą. Kaip gi galima išmintingą ir gerą, lyg kokią gyvulį barti! Ne jo kaltė, kad atsimainė, budamas pats, sirata, tarpu svetimų. Tik įsitėmė: tur but tas vokiečiai parodė jam savo dušią ir ištikėjimą, priglaudė ir gerumu įsiveržė į siratos širdį. O tu — tėvas — pasielgei su jumi bjauriaus! Užmiršai, kad ir jis Kareivis — užsispirs ir visai svetimu dėl tavęs taps, o elgdamasis kaip su vaiku ar galvijų užpykinsi ir jis tyčia padarys savotiškai! Tik vieną galę turėjai jį sulaikyti ir tos netekai! Piktumas, Jonai, blogai rodija, blogai ir daro!

Žmogus labai susigėdinęs tylėjo.

— Dabar jis visai ne jus, už tai vokiečiai savi, nes geri! Ar ne tiesa — savo valios nepermainė?

— Ne. Poryt ketina išvažiuoti! — tarė susikrimtęs senis. — Jau su manim nekalba širdingai ir namų nežiuri. Tiktai sykį man priminė, idant paimčiau nū kunigo liudijimą dėl šliubo, o kada atsisakiau, apsisuko ir nuėjo. Gal jis pats ateis! Jokių būdu negalima jo užlaikyti, nes ir valsčiuje nėra tokios tiesos. Parvaževo nedorėlis su vokišku pašpartu. Rengiasi į kelionę ir pasakoja apie savo vokietę tik ant piktumo man, o tūmtarpu merginas vilioja! Tai-gi atėjau

pas kunigėli prašyti pagelbos, o matau, kad jokios nėra! Jau ištikro jis su dušia prapūlęs!

— Nešnekėk taip, Jonai, o pasistengk pikta pataisyti. Eik pas jį ir gražumu paprašyk, idant da truputį užsiliktų, da truputį. O Dievas tūmtarpu gal pats rodą dūs ir atvers jį. Atsimink tik, tu gali padaryti, kad jis tą svetimą giminę užmirštų, o savąją širdyje atrastų.

Žmogus įstebeilijo į kunigą akis ir klausė lyg evangelij.s, o kunigas kantriai jį mokino, aiškino, perkalbino.

Išeidamas iš klebonijos žmogus buvo jau visai kitoks, išsitiesęs, drąsus, su viltimi akise. Ėjo kaimolink ir meiliai dairėsi po laukus ir gyvatas, rodos norėdamas prakalbėti žemei, kokių būdu vienas jos sunus galėjo užsimanyti ją pamesti . . . . . Štai ir kaltininkas pats pasisuko: sėdėjo ant sūlo ties Rupino stubele ir šnekėjo su dievadirbiu, kuris vidui drožė paveikslą šventą į koplyčelę.

Senis nusišypojo pamatęs sunų, draugiškai pasveikino raišį ir atsėdėjo šalia Lauras.

— Ir aš atnešiau tau, Rupin, darbo — pradėjo šnekėti. — Štai mano vaikas lyg iš grabo sugrižo, pridera už tai Dievui auka. Sumislėjau pastatyti koplyčelę pas šaltinį. Padaryk, Rupin, tik nudailink, o viduryje pastatyk šventą Joną, mūsų žemės apginėją, ir šventą Lauryną. Ar gerai?

— Kur-gi ne! Padarysiu kūdailiausiai. Ant švento Jono bus — atrėmė nudžiugęs Rupinas.

— O aš užmokėsiu! — įsikišo Lauras. — Ir aš Dievui daug kaltas.

— Teisingai pasakei, vaikeli! Pastatysime koplyčelę pas šaltinį, priešais Pilkalnį ant grižkelės. Ten šmotas dvaro lauko guli skyrium. Graži žemė, tik neprieina prie dvaro, o vokiečiai jau dera.

— Tai pirkk ją, tėtė! — sušuko Lauras. — Ar daug jos?

— Ariamo lauko pusė valakos ir didelis plotas pievos prie Kiršnevos. Koks aš bučiau ponas, kad tiek žemės turėčiau, tiktai aš žiuriu jau kitos, ot už bažnyčios, ant grynų smilčių, kokius keturis mastus! Man pridera tik baigti gyventi, o ne pradėti.

— Et, šneka tėtė! Kaip užsimanysiu, nubėgsiu pas poną ir vokiečius pralenksiu! Ką tai man toks menkas niekas? Nupirkęs atidūsiau tėvui — reiks paimti!

Jūkėsi jis, ir senis nusišypojo.

— Oi suneli! . . . . . — tarė, meiliai į jį žiurdams. — Nekalbėk tokių žodžių ant jūko. Alkanam per sapną dūnos nerodyk, nes pabudęs da bus alkanesnis! (Toliaus bus.)

Tėvyniški varpai.

Mano įžadai. Diena besigėrėjimo ir naktis permainymo nūmonių.

Padaręs esu įžadus kasmet atlankyti Nemuną. Ir šią vasarą pervažėvau garlaiviu nū Jurbarko iki Kaunni ir atgal. O Nemunėli! kaip neatlankyti tavę, kaip tavęs nepamatyti! Tas atsilankymas tiek sveikatos sugražina suvargintam kasdieniniais rūpesčiais kunui, tiek naujų pajiegu suteikia apsilpusiai dvasiai, tiek dorų jausmų sujudina širdyje — kaip gi neatsilankyti! Nemunėli! išvydus tavo prigimtų grožybų gausybę, negali atskratyti nū mislies, kad pamemūnėse negali būti piktų žmonių, čia gamta siūlo žmogui vien tik dalykus sušvelninančius jausmą, dailinančius dvasią. O vienok . . . . .

Isistebeilijes į puikiai papūstus Nemūno krasztus, neturėjau kada žiūrėti ant mažmožių pvz. kad mus garlaivis „Keistutis“, tur but isz senatvės, vos vilkosi ir tankiai kliuvo ant mažiausių net seklumų, kad ties Raudone stovėjo per daug ilgai ir t. t. — neparankumas kelionės atlygintas mat jos gražumu. Toliaus bevaziūdama užtėmyjau pakrantėse kokias ten kibyklas, lyg kartuves, iš vienos pusės Nemūno raudonai dryžas, isz kitos žaliai. Dasižinojau nū laivunų, kad tai esą ženklai, isz kurių garlaiviai numano apie upės gilumą. Patėmijau taipgi prietilčius naujai įtaisytus ten, kur kitakart jų nebuvo ir kur pasažieriai atidūti buvo ant malonės ir nemalones perkeltojų žydu. Pradėjau gērētis rupestringumu garlaivių draugystės apie pasažierių „gerą“. Turėjau dabar kada gērētis, nes „Keistutis“ vis tankiaus ir ilgiaus bandė staptelti ant smilčių, o ant galo — tą dieną jau nū pat ryto buvau įpratęs „gērētis“. Už Zapyškio sutikome lūtelį, kuriame sėdėjo du tamsiai apsirėdę ir su žaliais diržais apsiūję žmonės ir su ilgais smaigais badinėjo vandenį. Man pasirodė kad, tai tokiu budu gando žuvis, taikydami į jas smaigais, ipač, kad galai smaigu isztolo išrodė lyg kruvini. Ką tik neapalpau isz džiaugsmo, paaiškinus vienam žydeliui, kad tai esą ne žuvininkai, o tik toki žmonės, kurie numano apie išbandymą Nemūno dugno ir parodo garlaiviams, kur giliaus ir greicziaus galima prisaisaugoti seklumų. Tik pamislykite: sutarimas savininkų garlaivių elgtis draugiškai, ženklai pakrantėse, prietilčiai, žmonės, ką bando gilumą — viskas parupinta del įsteigimo priderančios komunikacijos Nemūnu, nepamiršta pasažierių „gero“. Vieno tik vienintelio daigto nėra — vandens. Kad tik butu daugiaus vandens, tai garlaiviai galėtų lūσαι svilpti, niekur nekludami. Vienok ir apie padauginimą vandens, t. y. apie reguliaciją dugno, taipgi parupinta: paimta, kaip girdėjau, daug tukstančių rublių ir su tiek pinigų padaryta reguliacijos Ties Randonvariu mano besigērėjimas „rupestringumu“ pradėjo netilpti krutinėje ir pasirengiau išlieti prieš garlaivio kapitoną tūs jausmus, ką buvo pervirš. Buvau beinaš pas jį, tikt „Keistutis“ staiga stapt, aš bumpt pavirtau ir baisiai nusibrozdinau ranką į šakalį — gerai da, ką neprasimušiau galvos į kamina. Tas atsitikimas, nors nelabai buvo geistinas ir parankus kelionėje, nors nevisai sutiko su mano nūmone apie „rupestringumą“ pagerinimo vandeninės komunikacijos, vienok da prisikeldamas išėjau išteisinti nutartus neva kaltininkus: tik yra pakrantėse ženklai, yra žmonės ką bando gilumą. . . . nėra tik vandens. na tai ką padarysi. — Tai įsikniso į seklumą — tikrai nakvosime šioje vietoje! suško viens pasažierius, tur but pesimistas. „Keistutis“ šnypstė, rangėsi, kapitonas rėkavo, pasažieriai jūkė, rugojo, laivunai varinėjo pasažierius iš vienos pusės į kita, lyg avis, idant atsverti garlaivį, o aš vis gērėjausi: tas sumišimas man net patiko kaipo įvairumas kelionėje. Ant galo pradėjo man nusibosti. Tai, kad ir sulauksime nakties, tai vis ant Nemūnelio — raminau pats savę. Ir sulaukėme. Pajiegos garlaivio ir laivunų pradėjo slabti, pasažieriai ėmė labjaus rugoti, o man darėsi vis nūbodžiaus. Buvo jau vidurnaktis. — Ar ištoli, tėvuk, užklausiau savo sąsėdą senyvą žmogelį, apsilvilkusį rudine. — Iš Plokščių; — atsakė. — Tai gražioje vietoje gyvenate! — Kas turi pinigų, tai tam gražu. o kaip mes turime iš tų gražumų dūną valgyti, tai mes jų nematome. Ot, velyk pasakykit, už ką mašina (garlaivis) taip prigaudinėja? Sako, kad į Kauną

ateina apie 5 vakare, o mes kas-žin ar nuvaziūsime ant 5 iš ryto. Buvau paragintas į sūdą į Prienus; sakiau, šiandien nukaksiu į Kauną, o iš ten eisiu pėsčias — kitąsyk gal kas pavežinti da. Kad bučiau koks ponas, tai galėčiau kam pasiskūsti ir išsisteisinti, o dabar . . .

Su tūmi žmogum šnekėti negaliu: jis gal sugadinti man visos dienos smagias išpaudas. Atsitraukiau nū jo ir atsisėdau, perėjęs į kitą pusę garlaivio, šalia pusiau-surdotinio! Tai graži naktis ant Nemūno! sušukau. — Tamista turbūt pavalgęs, išsimiegojęs ir turi kada patinginiauti; man kur kas gražiaus butų, jaigu bučiau spėjęs namon ant vakarienės ir atsilsėjęs — ryt anksti turiu stoti į pabriką prie da bo. Tegul jūs šimts su jų garlaiviais! —

Toks pesimistiškas pažvilgis ant garlaivių man taipgi nepatiko, neatsakiau ir atsitraukiau. Iš nūbodumo nežinojau kur pasidėti. Ant galo pradėjo imti miegas, o čia nēr kur glustelti.

Atsisėdau arti trijų jaunų merginų, tikėdamas, kad besišnekučevimas su jomis nuvarys nūbodumą. — Taip gražus tas Nemūnas, kad ir mirti jame butų smagu — prakalbėjau į jas saldžiai Vieton atsakymo visos trys, lyg susitarę, pradėjo verkti. Meldžiamos, nerugokite, jaigu savo žodžiais sujudinau nesmagius ir graudžius atminimus, bet tikėkite, kad tai padariau netyčia. — Koki čia graudus atminimai — atrėmė viena — važiuojame į svečius į Garlevą, gavę laišką, kad šiandien lauks arkliai antrojo garlaivio; o dabar kur mes pasidėsime taip vėlai — nė giminių, nė pažįstamų Kaune neturime, nė arklių, nors pasisamdyti, niekur negausime; Dieve mano Dieve! visi taip gyrė, kad garlaiviais tai geriausia komunikacija — dabar tai matome visą gerumą — kad mama žinotų, tai užsiverktų . . .

Suraminau nabageles, prižadėjęs išmelsti del jų ant nakvynės topat garlaivio kajutą ir priderančią prieglobą; dieną galės ir arklius rasti ir nebus taip baisu.

Kas tai yra? girdžiu jau trečią skundą ant garlaivių. Et, užsiklepoja tik žmonės, nematydami viso „rupestringumo“ — pamislijau sau ir nuėjau į kajutą. Šūlai visi užimti buvo miegančių. Už stalelio sėdėjo storas ponpalaikis ir visais judėjimais savo sutukusio kuno reiškė didį nekantrumą. Prisėdau prie stalelio ir luktelejės šiek tiek pradėjau šneką: Na, nors sykį garlaivystė ant Nemūno prisiartino prie geistino pagerinimo — Ar tamista jūkies iš garlaivių, ar iš manęs? — Ne, aš kalbu pavartaunia. — Tai pasakysiu, kad tamista apie tūs dalykus nieko nesupranti; paklausk manęs — tarė greitai storasis ponas ir matyt buvo, kad nori pasipasakojimu palengvinti sunkumą savo širdies. — Aš užsiimu pramonyste. Vakar tūmpat garlaiviu važevau į Jurbarką, skubindamas pributi ant termino viename reikale ir susivėlinau, nes garlaivis ant vidurnakčio vos atplaukė iki Plokščių tik, tolydžio užkliudamas kelionėje ir vėlindamasis, o tik delto, kad perdaug užsikrovė ir per tai giliaus skendo. Mat, kiekvienam garlaiviui paskirta yra kiek gali sunkinybės ant savęs kruti. Šiandien taspat garlaivis vėl perdaug užsikrovė, o iš Raudonės paėmė da 700 pudų kviečių. Kokią turėjome kelionę del tos prėzasties ir kas dabar atsitiko, tamista pats matai. Šiandien vėl skubinau į Kauną daryti kontraktą — velnias dabar jį už manę atliks. o kišenius mano turės už tai atsakyti. Ar tai taip garlaivių draugystė ir vandeninės komunikacijos vyriausybė turi rupintis apie

kelionės parankumą? Kur čia po velnių tas pagerinimas? — Na, o ženklai pakrantėse, paskui žmonės, ką bando gilumą . . . — Tai gi ar jieje apsaugojo mus nū seklumos? ženklai tie tai tik varnoms ilsėtis, o tie bandytojai gilumo vandens geriaus žino gilumą alaus ant garlaivių, nekaip gilumą Nemuno. Ką čia antgalo tokį ženklai pagelbės, kad vieną dieną sekluma vienam daigte, o kitą kitam? Čia reikia reguliacijos vagos, o ne ženklų pakrantėmis!

Teisybė, bet apie reguliaciją taip gi nepamiršta — priduriau.

— Nepamiršta paimti ant to didelius pinigus, o reguliacijos atlikta tik ant jūko, už menką tų pinigų dalelę . . . idant, prireikėjus, galima būtų šiūmi tūmi išsiteisinti prieš vyriausybę. Vieton padaryti reguliaciją keletu alkanų kišenių ir tiek — jaigu tamista nori žinoti! Už tokį „rupestringumą“ išpūla tik į sudą apskusti! — tarė nutukėlis ir nuspjovė.

Mano graži nūmonė apie garlaivius ir vandeninės komunikacijos vyriausybę pradėjo irti. Tūmi tarpu iškelė nū garlaivio ant kranto kelias dešimtis pasażierių, žinoma, ne ponų, o tik vargdienių, ką medžius Nemunu varinėja. Garlaivis palengvėjo ir iš smilčių išsikasė. Aišku, jaigu nebutų paimti nors tie 700 pūdų kvieciū, tai būtų nereikėję išmesti pasażierius ant kranto del jų „gero“ ir nebutume nakvojė ant Nemuno. Mes važevome, o tie išmestieje ejo pėsčioms ir priversti buvo nabagėliai eiti daug varsnų, kol jūs vėl nepriėmė garlaivis. Delko garlaivis neišmetė ant kranto manęs, storponio ir kitų jūdapiaklių, o tik tūs vargdienius, kurie už savo vietas buvo taip gi užmokėję, kaip ir mes? galėjo antgalo maišyti vienus su kitais. Arba, delko išmetė nekaltus pasażierius, o neišmetė tavorus, kurių buvo per dang paimta? Tokia neaprubėžiuota garlaivio valia stebėtina ir nesuprantama. Kada atvaževome į Kauną, buvo 4 iš ryto. Sykiu ir pervėlu ir peranksti. Nė vežėjo, nė nieko. Dvi valandas turėjau vaikščioti iš vieno galo miesto į kitą, kol suradau nakvynę. Ir aš pats tapau nuskriaustu — pamislįjau. Kūmi prasikalto: ans žmogelis, kuris pasivėlins į sudą? ans darbininkas, kuris nepasilsėjęs turės stoti prie sunkaus darbo? ans storponis, kuris dukart susivėlino ir neatliko savo svarbių reikalų? anos merginos, kurios liko nakties laike be jokios prieglobos? anie vargdieniai, kurie turėjo eiti krantu, užmokėję už garlaivį? ant galo aš pats? Klausiu. kūmi mes visi prasikaltome, kad garlaivis mus taip pabaudė ir nukarkino? Mes nieko nekalti. Pats kaltinikas, garlaivis, žinoma sykiu ne nukentėjo ir ne kentės, jaigu kas iš nuskriaustųjų neapskųs jį vyriausybei. Kaltė jo aiški: peržengė tiesų prisakymą, užsikrovęs daugiaus, kaip daleista. Įpač tiesą reikėjo atmintyje laikyti tūmkart, kada Nemunas kasmet buna labjaus išsekęs t. y. vasaros laike.

Nūmonė apie „rupestringumą“ turėjau visiškai permaintyti. Teisybė, matyt garlaivių „rupestringumas“, bet apie savo uždarbį, nors kitukart būtų per tai nuskriausti pasażieriai ir peržengti tiesų prisakymai.

Argi nėra tokios apveizdos, kuri galėtų atkreipti savo akis ant tų siantimo dalykų?

Iš priežasties valymo kalbos.

P. Prusas 4/5 N. Varpo 1892m., peikdams lietuviškus raštininkus už vartojimą nepaprastų žodžių, tarp kito-ko pasisako nežinąs apie žodį „laikas“,

vartojamą vietoje „čėsas“, ir nepripažįsta, kad tokis žodis būtų mūsų kalboje: tik, girdi, šuva žinąs apie tą ir tolygius žodžius (pag. 76, eil. 33). Nekeldams plataus ginčo su užmetinėjimais p. Pruso, noriu tik apreikšti, kad 1883 m. aš, važinėdams vakacijų tarpe po Senapylės pavietį, girdečiau nū savo važnyčios, prasto žmogaus iš kaimo Mačiūnų nū pat Prienų (pravardės to žmogaus nė nežinau) šitą sakinį: „ar da ne laikas jums važiūt į kliasas?“ Su inteligencija tas žmogus neturėjo nėjokio susinešimo, nė laikraščių nebuvo skaitęs (tada dar vos buvo išėję 2—3 num. „Aušros“). Daugiaus nū žmonių to žodžio aš, tiesa, nebesu girdėjęs, bet niekas neužgins, jog jisai igijo jau plačią tiesą ukėsystės mūsų rašliavoje: nekalbu apie augštai autoritetiškus prasmėje kalbžinytės raštus kun. Širvydo, Daukanto ir kitų, kurie tą žodį vartoja perdėm, — paminėsiu tik, kad kunigas Račkauskas, rektorius Telšių dvasiškos seminarijos, kuriam niekas nedrįs užmetinėti norą valymo lietuviškos kalbos arba kalimo naujų žodžių ir kurisai vartojo be galo daug barbarismų, knigoje „Vadovas į Dangu“, išleistoje Vilniuje 1857 m., rašo taipjau „laikas“, o ne „čėsas“.

Malonu būtų žinoti, kūm p. Prusas užvadūtų žodį „laikas“, nės kaip regis ir žodžio „čėsas“ jisai priimti nenori? *Kėkštās.*

Apie Veliūniškį.

Laikraštyje „Vienybė Lietuvių“ pernai metūse (NN. 30 ir 31) buvo paminėta apie garsingą apšviestoje Europoje daidalių Pijų Veliūniškį; abu korespondentu, kaip ir teisybė liepia, padūda tą vyrą gimus lietuviu, tik vienas iš jų, p. Birštonas, rašo jo pravardę „Velionis“, o kitas, p. K., — „Veliūniškis“. Žemiaus išvysime, jog paskutinėji atmaina yra tikraja, bet tą pravardę žmonės gyvoje kalboje ištaria ne „Veliūniškis“, tik „Veliūniškis“, kaip tulas gali išgirsti apygardėse Senapylės ir kaip sūkia etymologija to žodžio (sul. Veliūna, Piliūna, Iliūna ir tt.). Kadangi tą prakilnųjį artistą savinasi be jokių atžvilgių lenkai, rusai, o rasi neužilgio pradės savintis ir vokiečiai arba italai, — tai aš atsidėjau rašytu dokumentu sausai prašalinti nors tarp lietuvių abejonę kas link kilties ir vietos gimimo Veliūniškio. Į mano rankas pateko oficiališkas liudyjimas klebono Senapylės parapijos ir sykiu urėdiniko ukėsiško stono*), kurį raštą, išvertęs iš rusiškos kalbos, ištisai padūdu: „Metriškas liudyjimas apie užgimimą. N akto 339. Tukstantis aštūni šimtai keturios dešimts devintūse (1849) metūse. Spalių mėnesio ketvirtą (4) dieną, gimė

*) Urėdinikas ukėsiško stono (Officier de l'Etat civil, činovnik graždanskaho sostojanija). Lenkų karalystėje veda knigas aktų (metrikų) apie užgimimą, apsigūbimą ir numirimą gyventojų savo parapijos.

Kumelionių kaime Pijus Veliūniškis, sunus Adomo ir Magdalenos Krisčiuniukės, — Veliūniškių. Liudyju. Senapylė. 5/17 dieną Sejos mėn. 1892 m.“
Toliaus — parašas ir pečvietė urėdiniko ukėsiško stono. Kumelionių kaimas priguli prie Liudvinavo valsčiaus Kalvarijos paviečio ir guli ties pačia Senapyle, nės ir prie Senapylės parapijos priklauso. Tai-gi abejonės apie kiltį Veliūniškio buti negali. O tūmtarpu labai tobulas iš kitų pusių «Enciklopedičeskij slovar», išleidžiamas Petropylėje po redakcija: pirma — žinomo profesoriaus J. Andrejevskio, o dabar — profes. Petruševskio ir K. Arsenjevo, knigoje X, kalbėdams apie Veliūniškį (Pij Adamov Velionskij), padūda jį gimus Varšavoje! Kitoj vėl vietoje tas pats slovar' svarbioje monografijoje apie skulpturą nurodo, jog plejada šiolaikinių rusiškų skulptorių: Veliūniškis, Antokolskis, Bach, Zabiela, Kamenskis, Opekušinas ir dar keletas kitų, iškėlusi rusiškąją skaptorystę ant lygės su europiškoms . . . . Jei neklystu, tai skaitydams apie Veliūniškį nekuriūse rusiškūse laikraščiuose, taipjau atitikdavau žinias, jog Veliūniškis esąs rusas, gimęs Varšavoje. Apie Lenkų-gi priekabes nėra ką nė kalbėti: istorija nišmokino jūs skaityti lietuvi ne lenku, tik lietuviu . . . .

Stačioji mano uždūtė butu atlikta, bet pasinaudodamas pasipynusią progą, primesiu keletą žinių apie tą gamtos gausiai apdovanotąjį mūsų žemionį. Veliūniškis mokinosi Varšavoj pašymo iškaloje, ir ją pabaigęs, 1872mėt. įstojo į dailės akademiją Petropylėje; per trejus metus (1872—1875) apturėjo jisai vieną po kito visus išaugštinimo medalius ir 1875 m., gavęs už konkursinį darbą aukso medalių, su kuriūm surišta yra rymiškoji stipendija, nuvyko į užrubežę ir ten darbavosi Vienoje, Mūnchene, Paryžiuj, Florencijoj, o dabar esti Ryme. Nū 1882 iki 1888m. ant akademiškų parodų buvo šitie darbai Veliūniškio: paveikslas Lišto (bareljefas), eskyzas dėl paminklo Jonui Sobieskiui, biustas daidaliaus Stankevycio, «klaidžiojančioji ugnelė», Bajan'as (dvi vienokios gruppos — viena iš žalvario, kita iš mūrmulo), «Gladijatorius ant arenos» (statuva iš žalvario), biustas Despot - Zenovyčiaus (iš mūrmulo) ir «Sclavus saltans» (statuva iš žalvario). Ant visasvietinės parodos dailės darbų Berlyne 1891 m. Veliūniškis užsipelnė aukso medalių, o jo iš mūrmulo išskauptą gruppą «Bajan» nupirko dėl savęs už augštus pinigus ciecoriškoji dailės akademija Petropylėje. Geriausiai artistiškais darbais Veliūniškio skaitomi: statuva «Gladijatorius» ir bareljefas „Venera rodo Amurą olympėnams“. Veliūniškis yra apšauktas akademiku skulptūros Petropyliškes dailės akademijos.

J. Kėkštas.

Fr. Engels'as apė social-demokratų partija*)

„Išėjus tiesai bendro balsavimo, social-demokratų partija turėjo tik 100,000 balsų ir 2 pasiuntiniu. 1867 m. pasiuntiniai kitų partijų žiūrėjo ant social-demokratų, kaipo ant baidyklių, šiandien jau turi žiūrėt ant jų kaipo ant vadorų stiprios partijos, kuriai priguli graži ateiga. 11 metų drausmės ir persekijimo (1875—1886) tik padidino ir sustiprino tą partiją. Dabar socialdemokratų partija iš visų didžiausia ir atėjo iki tokiam laipsniui galybės, kad veik matematiškai galima išrokūt, kada ji igis valdžią.

Štai kaip didinosi partija:

1871 m. buvo	101,927 balsai
1874 m. buvo	351,680 balsai
1877 m. buvo	493,447 balsai
1884 m. buvo	549,990 balsai
1888 m. buvo	763,128 balsai
1890 m. buvo	1427,289 balsai ir 35 pasiuntiniai

O tūm tarpu vyriausybe persekiojo amatiškas draugystes ir streikus, įvedė akčyžę, kuri pabrangino dūną ir mėsą ir vis tai dėl apmalšinimo ir nubaudimo neturtėlių, o ant naudos didžturčių. Delto 1895 m. galime tikėtis apė 2 $\frac{1}{3}$ mil. balsų, o 1900 m. 3 $\frac{1}{2}$ —4 mil. Ot, kur pabaiga amžiaus dėl mūsų „buržuua!“

Salia tos stiprios ir dar augančios partijos matome atskirias buržuazų partijas. 1890 m. konservatoriai (abi frakcijos) turėjo 1,377,417 balsų, nacional-liberalai — 1,177,808, pirmžengiai — 1,159,915, centrum (klerikalai) — 1,342,113. Iš to matyt, kad 1890 m social-demokratų partija buvo stipriausia.

Bet pajiega partijos prigul ne tik nū daugio rinkėjų. Vokiškoji armija vis daugiau ir daugiau apsikrečia socializmu. Šiandien ant penkių kareivių išpūla po vieną social-demokratą, už kelių metų bus viens soc.-dem. ant 3 kareivių, o 1900 m. didumas armijos bus social-demokratai. Situacija ta artinasi nesulaikytinai. Vyriausybe mato tai teipjau gerai, kaip ir mes, bet ji silpna tame dalyke. Armija šalinasi nū jos. Bet kyla klausymas, ar buržuazija ir vyriausybe nesumis tiesų ir legališkumo, idant mus sutrūti ir sugniuždyti. Be abejojimo, pirmas šuvis išeis iš jų pusės. Jiems nusišbos belaukiant ir bežiurint, kaip socializmo dvasė platšis po visas šalis; tūmet tversis prievartos ir nelegališkumo. Bet ką tai mačys? Galima yra pergalėt nedidutę sekta, bet iš kur atsiras tokia spēka, kuri galėtų pergalėt paplitusią po visą Vokietiją partiją, turinčią 2—3 milijonus vyrų. Tokiu budu už kokia 10 metų valdžia pereitų į rankas social-demokratų. Bet teip butų tik tada, jaigu viskas eitų savo paprastu keliu, keliu sandaros, santaikos. Jaigu butų karė, tai social-de-

*) Fr. Engels'as rašė apė tai 1891 m.

mokratai laimėtų už 2—3 metų, arba suvis būtų apmalšinti ant kokia 15—20 metų. Šiūm tarpu galima tikėtis sandaros.“
J. Szidaras.

Gromatos izz kelionės.

Lietuva, tu nelaiminga!
Kas tavęs tiktai ne skriaudžia?
Kas tavęs, dievobaiminga,
It liga žmogų, nespaudžia?

Važinėdamas po įvairias šalis mūsų tėvynės, o įpatinai aplankydamas Kauną ir Vilnių, ant kiekvieno žingsnio susitikau su persekiojimu lietuviystės ne tik tū svetimtaučių, bet ir tū savųjų. Vilniaus pilis neįkvepia lietuviui savotyttės, lietuviškos kalbos ten neišgirdi, negu striuku laiku vasaroje, kada iš visų kraštų Lietuvos susirenka dievobaimingi žmonės dėl apvaikščiojimo Kalvarijos, sutiksi mažas kruveles lietuviškai giedančių, bet daugumas iš ateivių meldžiasi perkraipyta lenkiška su gudiška sumaišyta kalba. Apie čiabuvius nėra ką šnekėti tie, tie visi vartoja lenkišką kalbą. Pasiklausk jų, kas tam per priežastis, tai su pasigyrimu atsakys: — senieje, mūsų tėvai dar vartojo muzikišką kalbą, bet mes išlavinti pametėm ją kaip nenaudingą ir negražią (sic!); visi galvočiai, dargi kunigai, girdi vartoja lenkišką, bažnyčioje retai atrasi kunigą, kuris tū laiko iki laiko pasakytų del senių lietuvišką pamokslą ir tai ne pačiam mieste, bet apigardoje. — Pasakyk jiems, jog toksai nusitolinimas tū savos kalbos varo tiek, kaip ir permaina tikėjimo, gausi atsakymą: — ką mes, prasti žmonės, žiuome; juk turim savo mokytas vadovus, ipac kunigus, jis Ponas Dievas pastatė, idant mus vestų, mes gi prislėgti sunkiu darbu neturime laiko mąstauti ir sekam jų pavesidą. — Ką atsakysi ant tokio prasto, bet logiško atsakymo? — ar ne jų teisybė? ar ne mes galvočiai esam už tai kalti?

Vilniuje galima užtėmyti grumimąsi tarp katalikų lenkų ir stačiatikių gudu, bet apie lietuviystę ten nieks nemislyja, taip jog svetimtautis, niekumet nežinojęs apie praeigą Vilniaus ir jo vistoriją, klaidingai turės suprasti, jog ta pilis buvo anūmet lenkiška, gudai ji užkariavo ir stengiasi perdirbti į grynai gudišką; kas-gi kišasi lietuviystės, apie tai gudai nesiurpina, budami persitikrinę, jog jų norą tame dalykė lenkai jau išpildė ir toliau darbaujas ant dirvos istautinimo lietuvių.

Kaune mažką geresnis padėjimas lietuviystės. Čia bene išgirsi prastus žmones šnekant lietuviškai, bet ir čion, sutikęs surdutinį arba skrybėliūtą, neišgirsi kitoniskai, kaip perkreiptai lenkiškai arba dagi darkytai gudiškai šnekant. Ant Nemuno kranto pamatęs keletą žmonių lietuviškai šnekančių, užkalbinau jų, bet viens iš jų atsakė man gudiškai, tur but, norsėdamas pasigirti: ir aš, ve, ne vieną muzikišką, bet ir ponišką kalbą moku. — Nabagėlis, jis mislyja, jog surdutinis užkalbina jų lietuviškai tiktai iš priežasties nesitikėjimo, idant prastai apsirėdęs žmogus galėtų suprasti kitoniskai. Tai vis senoji įtekė iš viršaus! Ant gatvės, Kaune, sutikęs pažįstamą iš savo krašto klieriką, užkalbinau jį paprastai lietuviškai ir, nėra mudu abu turėjova gana laiko, sustoję šnekėjova apie ši-tą, einanti pro šalį kas-žiu kokia poni, išgirdus lietuvišką kalbą, sustoję ir ilgai ant mūsų žiūrėjo; josios veide buvo matyti tai diktas pasistebėjimas, tai vėl liudna simpatija. Vėl vienam sulenkėjusiam name pas pažįstamą prašytas dainūti, padainavau lietuvišką patrijotiską dainą. Viena vieš-

nia (išgirdus lietuvišką dainą) apsisverkė ir, dėkavodama man už linksmybę, kurią jinai pajuto beklaušydama lietuviškus žodžius, tarė: — girdėjau aš jau apie jūsų triusavimą dėl atgaivinimo mūsų brangios paniekėtos kalbos, bet ar jums tai pasiseks, ar jus nepulsitė po slėgimu didesnės spēkos, ar isteks jums kantrybės dėl atirėmimo visų persekiojimų, nekaltu jau svetimtaučių, bet saviškiu? — Aš jau sena esmu, netoli man iki grabo, taigi naudodamasi iš tiesų senatvės, laiminu jus ir jūsų darbą, kasdieną melsiūsi, idant Dievas užlaikytų jus ir padėtų jums garbingam darbe; jai kas iš jūsų ir nukentės — nerugokite, nes saldu yra kentėti už teisybę, už motiną tėvynę! — Žodžiai šitie įkvėpė draugystėje pažįstamą gailėsties, dargi atviri priešininkai lietuviystės turėjo akis pilnas ašarų. Nū tos valandos garbinga ta poni pradėjo šnekėti su manim lietuviškai. O! daina daug daro, kits tiesiog tingi arba nenori perskaityti straipsnių, lietuviškam laikraštyje patalpitu, bet dainą išklauskys: grudas prie grudo, lašas prie lašo — galvoje indiferento susidės nūmonė ir, pažinęs mūsų teisybę, gal ir pats nusimes seną lenkišką skrandą. Gudai žino ką darą, mokėdami vaikus ne tiek skaityti ir rašyti, kiek gudišku dainų, nes dainose yra dvasia. — Ar daugai atsiras Kaune tokių tėvynę myliančių moteriškių? Neapsigaudinėkime, nesidžiaugkime, nės daugiau, tur buti, vargiai atrasim. Kaune, beveik taippat kaip ir Vilniuje, yra tik viena vieta, kur susirenka kartais lietuvių įvairių lūmų, tai yra bažnyčia, bet čia rąjusi savę ne Lietuvoje, bet Lenkijoje — pamokslas lenkiškas, visos maldos ir giesmės lenkiškos, ubagai meldžia lenkiškai, tarnai bažnyčios neklausia, ar tu moki ar ne, užkalbina tavę lenkiškai; vienu žadžiu, Kauno bažnyčios — lenkų bažnyčios, ne mūsų. Išėjęs ant šventoriaus užkalbinau vieną ukinįką:

— Kaip tamstai patiko šiandieninis pamokslas?

— Nedaug aš tesupratau — atrėmė burelis — bet misliju, jog tur buti gražiai kalbėjio, kaip-gi tokiame mieste, del ponų . . .

— Delko gi tamsta neini melstis ten, kur galėtum suprasti pamokslą?

— Tai-gi povisam bus ir čia lietuviškas pamokslas, bet ilgai laukti, — pavargęs kunigas į mes pavargę, koksai jau ten pasakymas arba išklauskymas pamokslas, vis tiek kad jo ir nebutų; reikia mat, kiek galima priprasti prie lenkiškos kalbos.

Palikau pasiklausyti pamokslą. Pabaigė suma, kūne visi žmonės sujudo, išeidami iš bažnyčios, pasikėlė trukšmas, pusbalsi šneka, trunkymas durimis, o tame laike kunigas skaito evangeliją, kurios, žinoma, niekam girdėti neteko. Pamokslas buvo pasakytas trumpai ir skubinau ir tūmi pasibaigė lietuviška malda lietuviškoji bažnyčioje. Taip pasimislyjau su liudnumu — tai Kauno bažnyčios statytos yra dėl lenkų, užlaikomos lenkų, kunigus maitina lenkai, kurie vienok bent tą geradėjystę padaro; kad dar daleidžia Lietuvos mieste dėl prastų, pripratusių vargti, nors povisam pasakoti pamokslą . . . . . Iš Kauno išvažiavau. Kašedarūse vienam su manim vagone sėdėjo moteriškė, bajoriškai apsirėdžius, ir vėpsojo per langą, dar trukis stovėjo ant vietos, kaip vienas iš gelžkelio tarnų, praeidamas pro mūsų vagoną, pasveikino tą moteriškę lietuviškai: „su labomis dienomis, poni, kurlinkon tamsta važiuji?“ Buvo matyt, jog šitas užkalbinimas nepatiko ponei, nes susiraukus atsakė lenkiškai: „do Janòwa.“ Tūmtarpu suskambino tris kartus, ir trukis pasijudino. Vagone užkalbinau

tą mano kaiminka lietuviškai, klausdama, ar Janavas yra gražus miestelis. Neatsakydama ant mano klausimo, ta poni, su pasistebėjimu žiūrėdama į mane, paklausė lenkiškai:

— Dėlko tamsta užkalbini mane lietuviškai? (lenkiška ištarmė jos buvo apgailėtina). — Nes aš nemoku lenkiškai — pamelavau aš atsakydama.

— Tai negali būti — traukė poni — tamsta išrodai mokytū žmogum ir, jaigu esi katalikas, tai turi šnekėti lenkiškai.

— Man ding — atrėmiau — jog nieks negali priversti neatbutinai mokėti visas svieto kalbas, nors ir katalikui, bet jai tamstai nesmagu kalbėti tautiška kalba, galime susikalbėti diplomatiška kalba. Tūs paskutinius žodžius ištariau prancuziškai.

Paraudonavo mano kaiminka ir tarė jau lietuviškai:

— Tamsta, tur būti, esi mokytas žmogus ir paieini iš prastų burų.

— Ne, poni, — atrėmiau — esmu bajoras ir esmi iš dvarponių, priegtam atsiprašau už melą. — Išties aš moku ir lenkiškai ir su gėda turiu prisipažinti, jog lenkišką kalbą aš moku daug geriau, ne kaip lietuvišką, nėra mano tėvai šnekėjo ir mane augino lenkiškoje kalboje, bet išaugęs, išsilavinęs priėjau prie nūmonės, jog lenkiška kalba neturi nė jokios prielaidos viešpatauti mūsų gynai lietuviškoje šalyje, ir dėlto, idant nuprasti dargi mislyti lenkiškai, aš stengiuosi visumet kalbėti lietuviškai; o kada aš persitikrišiu, jog manyje nebepaliko nieko lenkiško — tūmet nesibjaurėsiu nė lenkiškos kalbos, kaip dabar, nes su nemokančiais lietuviškai, šneku prancuziškai, vokiškai ir gudiškai. Dabar gi, kada regiu, jog tamsta geriau šneki lietuviškai, ne kaip lenkiškai, tegul bus man daleista pasiklausti, dėlko taip tamsta paniekina lietuvišką kalbą, kad net užkalbta neatsakai toje kalboje?

Vel nusiminė mano kaiminka, tardama:

— Aš neniekinu, tiktai man ding . . . lietuviška kalba . . . prasta, neišlavinta . . .

— Prasta? — ne, neišlavinta — sutinku, bet greta klausiu, kas gi už tai kaltas? Ar ne mes patys? ar ne mes, klaidingai griebdamiesi už lenkiškos, užmiršom savo kalbą? Taigi ar ne mūsų pareiga, pažinus savo klaidą, užganėdėti reikalui tėvynės?!

— Teisybė — buvo atsaka — bet kaip mes galime, neturime nėjokių vadovėlių nė knygų nė neuždraustų laikraščių . . . . . tegul pirmiau tą kalbą išlavina, tūmet visi ją priims.

— Bet kaip tamstai išrodo, kas gi tad turi išlavinti tą kalbą: prancuzai, vokiečiai ar turkai?

— Ne, tai pareiga lietuvių . . . . .

— Tai yra mūsų, nes mes esame lietuviai.

— Aš norėjau pasakyti — tų lietuvių, kurie nū mažens lietuviai, kurių tėvai vartojo tiktai lietuvišką kalbą.

— Ak, taip tamsta mąstauji — atrėmiau — ne, gana jie jau padarė, jog neregint ant visų kliučių lenkištojų, ant visų gėrybių, kurios jiems buvo siulytos nū valdžios, jie prisitūrėjo ir nedavė išbraukti iš kalbų skaitliaus savos kalbos; tie mūsų garbingi vyrai ne toki kaip mes, jie neatstojo jie nepaniekino dėl svetimų savos motinos-tėvynės.

Gal tamsta pasakysi, jog iš to lūmo dabar yra daugel išlavintų, mokytų; be abejojimo, bet ar tai mes davėme jiems tą mokslą? ne — jie patys, pajutę reikalą apšvietos, triusavosi iš paskutinios ir patys, brisdami į skolas, arba maitįdamiesi prasta jūda

dūna davė vaikams mokslą; o vėl tie mokėti — koksai jų padėjimas? — Nū mokslinycios sūlo griebiasi jie už pritinkancio darbo arba už tarnavymo, kurio tėvynėje gauti negali, taigi turi jieškoti sau vietos svetimam kraštė; toliau toksai išlavintas žmogus norėtų galutinai, kaip kiti, apsivesti, bet kūm? — prastos, nerašingos mergaitės jisai negali paimti, nes ana neatsakys nė jo reikalams nė nūmoms. Bajorė? — Bet kokios iki šiol bajorės, su mažais išėmimais? — Kiekviena pavers namus to lietuvių lenkiškus; palieka tiktai palikti iki savo amžiu jaunikiu ir vis tarp svetimų. Nežiurint ant viso to, tie inteligentai, noris taip sunkiame padėjime, darbūjas, triusauja apie savą tėvišką kalbą, ir pradžia krutėjimo lietuvištės iš jų paeina. Dėlto jų didesnė mūsų pareiga, kiek išmanant, neatstoti nū jų ir drauge švenčiausią skolą tėvynei atlikti. — Bet ar gražu bus — atsiliopė poni — atsitraukti nū lenkystės dabar, kada lenkus Gudija taip persekioja?! — Ar mus Gudija nepersekioja, dar daugiau ne kaip lenkus? Apart įvairių tiesų mums atimtų, o kuriomis naudojasi Lenkija, lenkai turi dar tą svarbią tiesą spausti knižas ir laikraščius, savo mokslinyciose išguldyti lenkišką kalbą, mūsų gi mokslinyciosė moka tiktai gudiškas giesmes ir dainas, o rašliava mūsų yra ne tikt uždrausta, bet itin persekiojama; jie atvirai skaito ir rašo, o mes paslaptoms ir su dideliu pavojingumu iš užrubežio gabename lietuviškus laikraščius ir knižas; lenkai atvirai meldžiasi ne tiktai savose, bet ir mūsų bažnyciosė lenkiškai, mums gi lietuviškai melstis nevalia, mūsų maldų knižutes turime slėpti nū akių vyresnybės. Tai kaipgi tamsta pasakysi, už ką mes turime stoti: už lenkus, ar už savę? Kudykis atsakys, jog arčiau prie kuno marškiniai, ne kaip apdaras. Mickevycius savūse „Dziady“ pasakė: „už viską reik mokėti ar atlyginti darbu, arba dar su vienom asaroms, už kurias vel užmokės Dangiškas Tėvas“. — Už ką gi mes turime lenkams mokėti? Ar jie kada už mus užstojo, ar jie pažįsta, ar jie nor' pažinti mūsų kalbą. nekalbėsime jau apie praeigą, apie tai išgulde jau mums garbingas mūsų rašėjas savo knižutėje „Už ką mes turim būti lenkams dėkingi arba nedėkingi,“ kalbėsime apie dabartinį laiką. Ar lenkai apie mus kada atsiliopė; ar jie kūm parodė savo simpatiją del mūsų? — Ne, šimtą kart ne, atdverniai, jų itėkmė užlaiko mūsų bajorus prie lenkystės ir parėmimo jos, pasakysiu, neapikantą prieš mūsų lietuvišką krutėjimą, ir už tai mes turim šelpti lenkystę su skriauda savo tautiško reikalo?!

— Prieš tai aš nieko negaliu pasakyti — atsiliopė mano kaiminka — bet pasakyk tamsta, nėra lietuviška rašliava yra dar itin silpna, kaip tamstos, bajorai, apsieinat be skaitymo?

— Tikrai tai yra mūsų nelaimė — atsakiau — mes nū kudykystės pripratom prie dailios literatūros, kokios dar mūsų rašliava dūti negali, dėlto mes esam priversti iki laiko naudoti lenkiškas knižas, dėlto, jog 1) lenkiška kalba yra mums priprasta, 2) gudiškose knižose ant kožno žingsnio reikia susitikti su užgavimu jautriausios vietos mūsų patriotizmo, 3) kitose vėl kalbose sunku yra mums nepapratusiems skaityti. Dėlto štai mes priversti esame tūmtarpu skaityti lenkiškai, kas, išties reik pasakyti, apsunkina ir vėlina išikunyjiną į tėvynišką kalbą.

— Ar nevedžioja tamstų — užklausė poni — kiti siekia, kuriūs stengiatės pasiekti su pagelba tautiško krutėjimo?

— Šiandien — atrėmiau — apie tai negalima kalbėti; užvertus galvą, idant regėti dangų, lengvai galima paklysti ir ipulti į dūbę. Mes nesivairiuojame nė kitų tautų ir negalime apžargui persokti tų laipsnių, per kuriuos viena po kitai turėjo kopinėti kitos jau angščiau pasikėlusios tautos; gyvenant paibaigoje XIX amžiaus, rasi tas kopinėjimas greičiaus eina, bet aplenkti nė vieno laipsnio negalime, kitoniškai mūsų darbas bus nepilnas ir šlubas; tokia ir gamtos tiesa, prieš ją nieko nepadarysi. Šiandien, atkartoju, mes turime dairytis apie savę, mes turime daug darbo su pasibūdimu iš ilgo miego, mes turime daug užskurusių širdžių, nė kurių reikia nuvalyti svetimą purvą; mes turime daug priešinių, kuriuos reikia pergalėti be ginklų rankose; uždava mūsų didelė ir sunki, gana bus, jaigu mes ją išpildysim, sekanti laipsnių žengimo idealona paliklime mūsų vaikams.

— Suprantu . . . — tarė kaiminka — bet ar daug jų yra, tokių darbininkų, ipač tarp bajorų?

— Ai man! — atsakiau — itin maža kruvelė. Mūsų bajorai priveržti prie lenkiškos kalbos, tai-gi ir prie lenkystės; jai tamsta susitiksi su mūsų laikraščiu „Varpu“, N. 12 pernykščių metų atrasi mano straipsnį „Bajoro balsas“; ten aš išreiškiau savo nuomonę apie skyrimą bajorų tame dalyke, čion dar pridursiu, jog daugel bajorų susivienytų su mumis ir naudingai darbūtusi, bet jūs trukdo moterys, tos pačios moterys, kurios per 1863 metus stumė savo vyrus, sunus į karę už lenkišką ideją. Reikia pripažinti, jog išlavinimas mūsų moterų dar paskendęs giliam miegė: mergaitės auginasi dažniausiai dėl zabovos ateinančio vyro, be jokio savistoviško pamato, joms įkvepia dailystę apsiėjime, pasirodymą salone, ir daugel exaltavoto idealizmo, adverniai, viskas, kas yra tikra teisybė gyvenime, nė jų yra paslėpta. Taip išaugintos panelės ištekėjusios nebemastauja nieko gero (prie ko jos, teisybė, ir nė mažens nepriprato), kalbą lietuvišką laiko už prastą muzikišką, joms rodo, jog lietuviškas žodis salone ištartas — pavers tą saloną į netinkančią dėl išlavintų žmonių vietą; už tatoi jos priešinasi pagrižimui į savo tautišką kalbą. Priegtam dar kunigai įkvepia joms, jog pakėlimas lietuviškos kalbos tai yra žingsnis prie bedievystės ir žengia į iširimą surišimo giminystės.

Jog tamstai žinoma yra, kokia įtekmę turi moterė ant savo vyro ir vaikų . . .

Mašina sušvilpė . . . trukis sustojo . . . „Janovo!“

— Sudiev — tarė man kaiminka — neužmiršiu aš mūsų kalbos ir, štai mano ranka, pagrižus į Kašedarus, persiprašysiu gūdotino gelžkelio tarno už mano nepritinkantį pasiėlgimą.

„Už viską reik mokėti“ — pasakė Mickevycius. Man buvo gerai užmokėta paskutiniaisiais žodžiais mano kaiminkos. Pasilikęs užsimislyjau apie sunkumą mūsų padėjimo. Lietuva, tu nelaiminga! kas tiktai tavę neskriaudžia!

Zemkalnis.

Svetimtaučiai apė lietuvius.

Aname 8-ame numeryje „Varpo“ stebėjomės, kad gudai tyli apė lietuvius ir visai ignoruoja mūsų judėjimą; o mes nė nežinojom, kad p. V. Lamanskis, kurs pirma taipjau buvo nekoks mūsų prietelius, dabartės susimislyjo pirmutinis pakelti balsą ir vėl iš naujo pradėjo garsinti gudiškam svietai apė prispaudimus lietuvių tautos Maskolijoje. Nėsa tai tėra vienintėlis

užtarimas, tai mes jį czion isztisai patalpinsime. Minėtina, p. L. savo rašte „Три мира азііско-европейскаго материка“*), darydamas apžvalgą tautų, esanczių po maskolijų jungu, ir perkratinėdamas išlygas jų gyvenimo, apė lietuvius šiaip rašo:

„Taip lietuviai pas mumis palikti po stipria lenkiška įtekmė.

„Abelnai link šitos gūdotinos, svarbios, nors ir nedidelės tautystės, pas mus yra didis, liudnas nesusipratimas (недоразумііе). Nabašnikas, augstai gabus A. Hilferding'as apė 1860 metus buvo patrauktas, kaip ir tuli vakariniai, katalikiški slavėnai Austrijoje, mislia pritaikinimu prie jų kalbos kirilinių, slavėniškų raidžių, vieton vartojamų lotyniškų. Jisai susimislyjo pritaikyti slavėniškas raides ir prie lietuviškos kalbos.

Gimęs lietuvis, puikus pažintojas kalbos ir didis tautos mylėtojas, žmogus didžio mokslo (kalbose), bet suvisu ne rašėjas ir jų mažiau tautiškas rašėjas, Mikuckis pritarė tam užmanymui ir gaivino jį Hilferding'e. Artymas N. Miliutinui Hilferding'as pakišo savo užmanymą, ir Miliutinas išsirupino uždraudimą spausti lietuviškas kniėges lotyniškomis raidėmis ir paliepiamą leisti jas tiktai su slaviškomis raidėmis. Ale tai buvo daryta ne del perkirtimo literariško apdirbimo lietuviškos kalbos, bet adverniai (kaip tai regima iš didei gražaus straipsnio Hilferding'o apė lietuvius), del pažadinimo josios išsilavinimo grynai giminiškoje. ne lenkiškoje, dvasioje, dargi ketėjo per tai pritraukti lietuvius prie Rusijos ir atitolinti nė lenkiškos įtekmės. Gaila, kad tas užmanymas, perdaug atitrauktas ir kabinetinis, turėjo mažą pasisekimą, ale už tai daug piktų, del mūsų visai negeistinių pasekmių. Rašėjų lietuvių, kurie butų norėję rašyt ir spaudinti rusiška „graždanka“, neatrirado; tokių lietuviškų kniėgių buvo išdūta mažai, didei mažai. Lenkai, lietuviai su lenkiškomis simpatijomis ėmė apskinėti žmonėms, dručiai pasidavusiems katalikystei, jog jūs tokiu budu nori paversti į stačiatikystę. Lietuviškų maldakniėgių, spautų rusiškomis raidėmis, didžiūma nepirko; išleistos lotyniškomis raidėmis Rusijoje pradėjo darytis kaskarts vis labiau ir labiau bibliographiška retybe; spausdinamosios už rubežiaus, Prususe, buvo uždraustos.

Ir štai dabar už didžiūs pinigūs, trissyk brangiau (? Rėd.), per žydūs gauna lietuviai savo kniėges, ir reikalingiausias ir iš pusės cenzuros nekalčiausias, o podraug su jomis ir visai priešingas Rusijai. Paskutiniūse dešimtmečiuose mūsų lietuviai surėdė gana dideles kolonijas Šiaurinėje Amerikoje, kur išeina lietuviški laikraščiai ir įvairios kniėgelės, dažnai grynai revoliucijoniško pobudžio. Ir lenkai, ir žydai, ir geriejie mūsų kaimynai vokiečiai, taip išsimokinusieje vakarinį mūsų pakraštį, labai visu tūmi džiaugiasi ir atranda priežastis norėti platinimosi visų panašių lietuviškų raštų tarp mūsų lietuvių.

Nenorėdami daug apė tai kalbėti, mes išrandame, kad to, ką čionai pasakėme, kupinai užtenka, kad mūsų drovinga nuomonė apė uždraudą Rusijoje lietuviškų kniėgių su lotyniškomis raidėmis atkreiptų ant savės akį mūsų viešpatystei tarnaujančių (государственныхъ людей) vyrų. Artymiausi lietuviai gentainiai latviai juk, aciu Viešpačiui, naudoja ne-

*) Pried. prie „Слав. Обзор.“ 1891 m.

uždraustinau savo raštuse lotyniskas raides.*) Lietuviai jau turi nors ir nedide, bet brangia del tautos rasliava, didei branginama suprantanciuju svarbinguma lietuviskos kalbos mokytu visu tautu. Kam, ant kokio galo, sakykite del Dievo, mes keliamė širdyje ramios, geros, tautos neužsiganedimā, nemeile del Rusijos? Adverniai, visi musu reikalai, tautiški, draugijiški, viešpatystiški reikalauja, kad lietuviai myletu, dabetu, savo tautyste ir dručiai ja užlaikytu: reikalinguma mokejimo rusiskos kalbos, kaipo kalbos vidutinio ir augštojo apšvietimo, kalbos rusiskos kariumenes ir abelnai viešpatystineses, jie vis jaus ir supras vis labiau ir labiau. O ko reiktu, tai to, gaila, mes nedarom. Link bažnytinės hierarchijos lietuviai po senovės palikti po lenkais. Jujų mylėtojai giminės kunigai dažnai privengia savo vyskupų, nes jie budami lenkais arba lenkiškos pakraipos, šnairai žiuri ant kunigų, perdaug atsidavusiems savo tautai, nepripažinstanczių geradarysčių senosios Lenkų karalystės (Ръчи Посполитої), nieko sav nē tautai nesitikinciu nē nū busiancios. Reikia velyti, kad lietuviskoji katalikiška hierarchija, visa lietuviska, katalikiška dvasiškią butų visai neprigulinčia nū visokių lenkiškų hierarchų, kad vartojimas tautiškos, lietuviskos kalbos lietuviskose parapijose turētu kupinā pirmyste, kad mokejimas lenkiškos kalbos lietuviskai dvasiškijai jokio budu iš augštybės (nū lenkiškų dvasiškų valdžiu) nebutu užmetamas.“

Turime pridurti, jog rašėjas pusėtinai teisingai aprašė lietuvių pasilaikymus Prususe ir Amerikoje, deltoigi mes abejojame, ar p. Lamanskis butų galėjęs pats vis tai patirti ir aprašyti: Nomina sunt odiosa.

J.

*) Neteisybė. Ir latviai-katalikai knigas, gabena iš Prusų, lygiai kaip ir lietuviai. Rėd.

Iš Lietuvos.

Panevėžis. Kaip matyt iš paskutinių žinių, kolera apsiubia beveik visą Europą ir artinasi prie musų iš visu šalių. Jau oficiališkai pripažintas jos užgimimas musų arčiausioje kaimynystėje, Rygoje, kurlinkon nūlat važinėja musų žmonės su visokiais reikalais.

Tur but gyvūja ta nekviesta viešnia jau ir tarp musų, bet, kad smarkiai neisplatina, tai galima da ją vadinti, pagal norą valdžios (idant žmonių nebauginti) „žarnine sloga“. Bet sodžiūse apė Pasvalį ir Vaškus pasimirė jau daugiau per 20 žmogysčių nū tokios žarninės slogos, kurios simptomai visiškai užneša ant koleros. Pirma apsirgo viena merga sodžiūje T., Pasvalio par., ant lauko prie pjovimo rugių. Pаметus darba, norėjo ji eiti namon, bet jau pakeliui nustojo spēkų ir atsisėdo ant lauko, iš kur ją vakare pargabeno į namus pusgyvę ir be žado. Jai naktyje pasimirus, apsirgo taip-pat da du žmonės tame pačiame kieme ir da daugiau sodžiūje. — Iš viso pasimirė tame sodžiūje 7 žmonės.

Gerai da, kad musų sodiečiai nū senų laikų pripratę kreiptis prie daktarų ir jų rodų šiek-tiek klausyti, ir kad tūjaus, vos tik kolera, išlindus iš savo azijatiškos guštos, pradėjo smaugti tukstantimis žmones pietinėje Rusijoje, buvo suaukta į Panevėžį komisija del sutarimo, koku budu pagerinti ne labai puikias sanitariškas išlygas musų miestelių, už-

gyventų beveik vienų sunų Izraėliaus, numylėjusių taip didei smarvę ir nešvaruma, ir abelnai prisitaisyti ant priėmimo koleros.

Idant išpildyti tą uždūtę, vietiniai daktarai pasidalino miesteliais ir sodžiais, kuriūs lankydami mokina žmones, kaip užsilaikyti, idant apsisaugotų nū tos baisios ligos. O Žeimelių*) daktaras S. turėjo prakalbą tos pačios įtalpos susirinkusiems žmonėms ant atlaidų.

Dėka priežiurai valdžios ir raginimui daktarų, tapo iškasti arba atnaujinti grioviai visūse miesteliūse ir žemė iš jų nušalinta; pačiam Panevėžyje pabaigtos grįsti gatvės; sodžiūse uždrausta semti vandenį iš sulinų iškastų paliai pačias kutes (galvijų tvartus) irtt.

Valdžia ir daktarai, kaip matoma, daro nemaž, idant musų kraštą apsaugoti nū koleros, bet žmonės nesupranta da prigulinčiai, kaip svarbus del sveikatos yra užlaikymas švarumo, ipač laikuse kokios nors epidemijos. Su moterimis tai atseina daktarams dagi susibarti už nešvarų užlaikymą sudynų, o ipač koštuvijų. Bet abelnai galima užtėmyti, kad nors daug šnekame ir rupinamės apė kolera ir taisomės, jai atvykus, gintis nū jos, bet su stipra vilčia širdyse, kad vėlybas ruduo nedaleis jai šimet musų pasiekti, arba, jaigu ji jau buvo pasirodžius apė Pasvalį ir Vaškus, tai ten ir užbaigs savo gyvastį, toliaus nesiplatindama.

Pernai pasidalinome javus su išbadėjusiais gudais, o šimet, nors bado neturime ko bijotis, bet rugių nē vienam ukinikui ant dūnos neužteks. Gerai da, kad yra jų gana ant sėklos ir kad miežiai ir avižos puikiai užderėjo.

Būtė.

*) miestelis gulintis ant rubežiaus Kuršo.

Žinios iš Amerikos.

„Vienybė Lietuvinjū“ dabar įstojo į grynai klerikališką kelią, vienok apie tėvyniškumą jos nēr ką abejoti. Tik gaila, kad, kaip žiuri, ir ten sądarbininkų nedaug tėra. Nors „Apšvieta“, organas progresistų, ir paplėšė dalį senosios „Vienybės“ pasekėjų, tai vienok ir dabar „Vienybė“ vis pasilieka, taip sakant, organu-išreiškėju lietuvių Amerikoje. Per „Vienybę“ garsinasi susirinkimai dalykuse parapijų ir pašalpos draugysčių, per „Vienybę“ kviečiasi ant balių bei piknikų, per „Vienybę“ garsinasi visoki vieši sutarimai tarp lietuvių etc. etc.

✓ Dabar jau yra apščiai lietuviškų draugysčių Amerikoje. Daugiausiai jos yra *pasalpinės*, bet yra ir kitokių tikslų diaugystės, kaip antai „Lietuviška Mokslo Draugystė“, „Teatrališka draugystė“, Chicago. O dabar jau pradėjo išeiti naujas laikraštis „Garsas“ Shenandoah Pa, tam pirmtiniame ir didžiausiame (bet rasi tamsiausiame) lizde lietuvių. Garso adresas toks: T. Astramskas Centr. St. N. 250 Shenandoah Pa. Dieve padėk pradedantiems!

✓ Gromatas, rankraszczius bei pinigūs į „Varpo“ rėdytę siuncziant, reikia padėti *szioki* adresą:

Herrn Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpreussen).

✓ Įtalpa: Ko mums reikia. — Rusvos dulkės. (Tasą.) — Tėvyniški varpai. — Iš priežastiss valymo kalbos. *Kėkėtas*. — Apie Veliūniškį. *J. Kėkėtas*. — Fr. Engels'as apė social-demokratų partija. *J. Sidaras*. — Gromatos iš kelionės. *Žemkalnis*. — Svetimtaučiai apie lietuvius. *J.* — Iš Lietuvos: *Panevėžis, Būtė*. — Žinios iš Amerikos.